

บารมี

ยิ่งยวด หรือ ยิ่งใหญ่

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

ปาฐกถาธรรมเรื่อง

“บารมี”

คอมพิวเตอร์กราฟิก

... ท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระเทพเวที

... คุณสุชัย เลาหเกษมวงศ์
แห่ง “บางกอกไคด์”

บารมี

ให้ธรรม-ให้ทุน

ขอเจริญพร วันนี้ ก็เช่นเดียวกับครั้งก่อนๆ คือคณะคุณ
โยมมิสโจ พร้อมด้วยญาติมิตรลูกศิษย์ท่านที่เคารพนับถือ ได้
ทำบุญถวายภัตตาหาร สำหรับวันนี้เป็นรายการประจำเดือน
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2531

นอกจากเลี้ยงภัตตาหารแล้ว คราวนี้ คุณโยมยังได้ทำทานพิเศษอีกอย่างหนึ่ง คือได้ชักชวนญาติมิตรร่วมกันสร้างหนังสือ “พุทธธรรม” สำหรับถวายแก่วัดต่างๆ แก่พระสงฆ์ และญาติโยมสาธุชนที่สนใจใฝ่ธรรมทั้งหลาย ซึ่งเมื่อกัณนี้อาตมาก็ได้อนุโมทนาไปครึ่งหนึ่งแล้ว ในตอนที่คุณศุภนิจ คุณศุภวรรณ และคุณสุจินต์ได้มาถวายหนังสือนี้ไว้ก่อน นอกจากได้สร้าง คือทำให้มีขึ้นมาแล้ว ก็ได้นำมาถวายอาตมาสำหรับไปแจกต่ออีกด้วย

โดยสรุปก็คือ การบริจาคทรัพย์สร้างหนังสือ “พุทธธรรม”
นี้ เป็นการทำบุญ 2 ชั้น ทั้งเผยแพร่วรรณ และถวาย
ทุนการศึกษาแก่พระเถร คือว่า หนังสือนี้โยมได้สร้าง โดยไป
จัดหามาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งได้พิมพ์หนังสือ
ขึ้น เพื่อจะหาทุนมาให้การศึกษาก่อพระภิกษุสามเณร

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

มหาวิทยาลัยสงฆ์ มีพระเถรเรียนอยู่ประมาณ 1,500 องค์ นับว่าเป็นจำนวนมาก พระเถรเหล่านี้พักอยู่ตามวัดต่างๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร ตลอดจนถึงวัดใกล้เคียง ไปถึงเมืองนนท์ เมืองปทุมธานี พระเถรเหล่านี้ไม่ใช่เป็นพระที่อยู่เฉพาะในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใกล้เคียง แต่เป็นพระเถรที่มาจากทั่วประเทศ คือมาจากทุกภาคเกือบจะทุกจังหวัด ทั่วประเทศไทย ซึ่งมาเล่าเรียนศึกษา เรียนนักธรรม เรียนบาลี เช่นได้เปรียญต่างๆ แล้ว ก็มาเรียนเพิ่มเติมในมหาวิทยาลัยสงฆ์อีก

ทางผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์นี้ ก็จะต้องหาทุนมาจัดการศึกษา แต่ไม่ค่อยจะมีทุนรอน จึงต้องหาวิธีที่จะได้รับความอุปถัมภ์มาจากด้านต่างๆ ก็เลยพิมพ์หนังสือขึ้นเป็นสื่อในการที่จะหาทุน และนอกจากหาทุนแล้ว ก็จะได้เป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปด้วยพร้อมกัน

เพราะฉะนั้น เมื่อญาติโยมไปจัดหาซื้อหนังสือนี้มา ในชั้นที่หนึ่ง ก็ได้ช่วยให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นการบริจาคทานที่มอบแก่ส่วนรวม จึงเรียกว่าเป็นสังฆทาน เมื่อเป็นสังฆทาน ก็เป็นทานที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญมาก ว่ามีผลยิ่งใหญ่ อันนี้ก็เป็นทานชั้นที่หนึ่ง พอเริ่มซื้อก็ได้ทำบุญไปแล้ว

ชั้นที่สอง เมื่อนำหนังสือนี้มาแจกแก่ญาติโยม รวมทั้งนำมาถวายอาตมาให้ไปแจกต่อด้วย ก็เรียกว่าเป็นธรรมทาน ที่เป็นยอดของทาน เมื่อก็เป็นสังฆทานก็เป็นทานยิ่งใหญ่แล้ว พอมาเป็นธรรมทานก็เป็นทานชั้นเลิศอีก ดังที่โยมก็คงเคยได้ยิน

พุทธภาษิตบทหนึ่งที่ว่า

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

แปลว่า การให้ธรรมชนะการให้ทั้งปวง

ให้ธรรม คือยอดทาน

ธรรมทานนี้ชนะทานทุกอย่าง เพราะเป็นการให้แสงสว่าง แก่ชีวิต คนที่ได้ธรรมะไปแล้วก็รู้จักที่จะดำเนินชีวิตของตนให้ถูกต้อง โดยมีจิตใจที่มีความสุข และประพฤติดีดี บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ช่วยให้สังคมมีความสุข มีความเจริญ และก้าวหน้าในธรรม การที่จะปฏิบัติธรรมถูกต้อง ไม่ว่าจะเจริญศีล สมาธิ หรือปัญญาอย่างไรก็ตาม ก็จะต้องรู้จักธรรมะ เพราะฉะนั้น การให้ธรรมะ ก็คือให้ทางปฏิบัติและทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

แม้แต่จะไปทำทานอื่น หรือการที่คนจะไปช่วยเหลือกัน จะทำความดีอะไรๆ ก็เพราะเข้าใจธรรมะ หรือเคยได้ยินได้ฟัง คำสอนที่ถูกต้อง ถ้าได้รู้จักคำสอนที่ถูกต้อง คือธรรมะนี้แล้ว ก็จะสามารถทำความดีได้ทุกอย่าง แต่ถ้าไม่รู้จักธรรมะ ก็ไม่รู้ว่า จะทำอะไรจึงจะถูกต้อง ก็อาจจะประพฤติดีผิดพลาดได้มากมาย พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า

“การให้ธรรมเป็นการให้ที่เลิศประเสริฐสุด”

เมื่อโยมและญาติมิตรมาแจกหนังสืออย่างนี้ คือ สร้างหนังสือนี้มอบให้แก่ที่อื่นหรือแก่บุคคลอื่น ก็เท่ากับว่าแจกจ่าย

ธรรมะ เป็นการให้ทานที่ประเสริฐที่สุด และเป็นการทำบุญที่สำคัญ

ทำไมโบราณว่า จาริกธรรมหนึ่งอักษร เท่ากับสร้างพระพุทธรูปหนึ่งองค์

มีคติแต่โบราณบอกว่า การสร้างพระธรรม แม้แต่หนึ่งตัวอักษร ถือว่ามีคุณค่าเท่ากับได้สร้างพระพุทธรูปหนึ่งองค์ โบราณถือกันมาอย่างนี้ เพราะถ้าได้ทำบุญสร้างอักษรจาริกพระธรรมไปแล้ว ก็จะทำให้คนได้รู้เข้าใจว่า จะประพฤติปฏิบัติอย่างไร จึงจะถูกต้อง

แม้แต่เราจะรู้จักปฏิบัติต่อพระพุทธรูปถูกต้อง เราก็ต้องรู้จักพระธรรมด้วย เพราะพระพุทธรูปนั้น เป็นแต่เพียงวัตถุที่สร้างเป็นรูปเปรียบของพระพุทธรเจ้า ถ้าเราไม่รู้จักธรรมะ ไม่รู้จักคำสอน เราก็ไม่รู้ว่าจะมีพระพุทธรูปไปทำไม แล้วเราควรจะทำอย่างไรต่อพระพุทธรูปนี้

การที่เราได้นึกถึงพระพุทธรูป และไปหาพระพุทธรูปมา หรือไปไหว้พระพุทธรูป ก็เพราะว่า เราได้รู้จักพระธรรม ได้รู้จักคำสอนว่า อ้อ พระพุทธรูปนี้ เป็นองค์แทนพระพุทธรเจ้า พระพุทธรเจ้ามีพระคุณอย่างนั้นๆ เราจึงได้แสดงความเคารพนับถือพระองค์ อย่างนี้เรียกว่ารู้จักพระพุทธรูปคุณด้วยอาศัยธรรมะ เพราะฉะนั้น การให้ธรรมะจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก

นอกจากนั้น เวลาเราไหว้พระพุทธรูป เราจะทำใจอย่างไร

ถูกต้อง ก็ต้องอาศัยพระธรรมมาสอนอีกเหมือนกัน ว่าเวลาไหว้พระนะ จะต้องทำจิตใจให้สงบ ให้ผ่องใสเบิกบานอย่างนั้นๆ รลึกพระคุณอย่างนั้นๆ การที่เราปฏิบัติถูกต้อง ก็เพราะอาศัยพระธรรม

พระธรรมมีความสำคัญอย่างที่กล่าวมา ท่านจึงถือว่าการสร้างพระธรรม แม้แต่เพียงตัวอักษรหนึ่ง มีค่ามากเท่ากับสร้างพระพุทธรูปหนึ่งองค์ แล้วถ้าสร้างหลายตัวอักษร ก็ยังมีค่ามากขึ้น คำสอนธรรมะนี้จารึกข้อธรรมที่สำคัญทุกอย่างไว้ เป็นเครื่องสืบต่อพระศาสนา

อันนี้ก็เป็นสาระสำคัญที่แสดงถึงประโยชน์หรืออานิสงส์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างหนังสือธรรมะ หรือคัมภีร์ขึ้นมาเผยแพร่

ทำบุญให้ดี ทำที่เดียวได้ครบทั้งทาน-ศีล-ภาวนา

การที่โยมมาทำบุญวันนี้ อย่างที่ท่านมาทุกๆ เดือน ถวายทานแล้วมาสังสรรค์กันในหมู่ญาติมิตร แล้วก็มาบำเพ็ญธรรมทานอย่างนี้ ทั้งหมดนั้นก็เป็นการบำเพ็ญบุญกุศริยา คือการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเราได้ทำกันในด้านต่างๆ ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วหลายครั้ง โดยเฉพาะที่เห็นชัดๆ ก็คือทาน

ตอนแรกก็ถวายทาน ถวายภัตตาหาร แล้วก็รักษาศีล ดังที่ได้สมาทานศีลกันเมื่อคืนนี้ แล้วก็ได้ภาวนา คือทำจิตใจและสติปัญญาให้เจริญงอกงามขึ้น ทำจิตให้เจริญด้วยการทำใจให้

สงบ ให้เบิกบานผ่องใส แล้วก็เจริญปัญญาด้วยการฟังธรรม เมื่อฟังธรรมะไปแล้ว ใจคอสบาย เกิดความสว่าง เข้าใจธรรมะ รู้ว่าอะไรจริง อะไรถูกต้อง อะไรดีงาม มีความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนมากขึ้น ก็เจริญปัญญา แม้จะยังไม่ได้บำเพ็ญสมาธิอะไรก็เรียกว่าเป็นภavana

รวมแล้วก็คือปฏิบัติตามหลัก 3 ประการที่เรียกว่าเป็นบุญกิริยา คือ ทาน ศีล และภavana

ถ้าเราปฏิบัติถูกต้อง มาทำบุญกันในวันนี้ ก็ได้ครบทั้ง 3 อย่าง ได้ทั้งทาน ทั้งศีล และภavana

ทำบุญสูงขึ้นไป กลายเป็นบารมี

ว่าถึงการทำบุญนี้ แยกได้เป็นหลายระดับ คือในขั้นต้นๆ นี้เราอาจจะทำพอเป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติธรรมขั้นต่อไป เช่นว่า ในการบำเพ็ญทานเราก็อาจจะแบ่งปันบริจาค บำรุงต่างๆ พอเป็นพื้นฐานสำหรับความมั่นคงของงามของการรักษาศีลและสำหรับการบำเพ็ญภavana หรือในการรักษาศีล ก็รักษาพอเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ในสังคมที่ดีงาม สูงขึ้นไปก็เป็นพื้นฐานในการบำเพ็ญสมาธิอะไรต่างๆ เหล่านี้ เรียกว่าเป็นการบำเพ็ญกุศลทำความดีในขั้นพื้นฐาน สำหรับการก้าวไปสู่ธรรมะขั้นสูงขึ้นไป

อีกระดับหนึ่ง บางที่เราอาจจะอยากปฏิบัติให้ยิ่งกว่านั้น จึงมีการทำดี ในขั้นเป็น “บารมี” ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจชั้นหนึ่ง

คือบางท่านไม่ได้คิดแต่เพียงว่า ทำบุญ หรือทำความดีเป็นพื้นฐานเบื้องต้นเท่านั้น แต่อยากจะทำให้เป็นบารมี ซึ่งเป็นคำสำคัญอย่างหนึ่ง ผู้ใดต้องการจะทำความดีให้ยอดเยี่ยมให้เป็นพิเศษ ก็ทำให้ถึงขั้นเป็นบารมี

ในขั้นบารมี ถามว่าบารมีเป็นอย่างไร คำว่า “บารมี” นั้นก็คล้ายๆ กับคำที่เราเคยได้ยินบ่อยๆ เราเคยได้ยินคำที่พูดว่า บรม หรือปรม คำว่าบรมหรือปรมนี่เป็นคำชุดเดียวกับบารมี และคำว่าบารมีนั้น ก็มาจากคำว่าบรมหรือปรมนั่นเอง

บรมหรือปรมแปลว่าอย่างยิ่ง เช่นบรมสุข ก็แปลว่าความสุขอย่างยิ่ง หรือเราเรียกบุคคลที่สูงที่สุด อย่างที่นำมาใช้กับสมเด็จพระราชินี ก็เรียกพระบรมราชินี ใช้กับบุคคลก็ตาม ใช้กับอะไรก็ตาม ก็ใช้ในระดับสูงอย่างยิ่ง หรือสูงสุด

คำว่าบรม ก็มาเป็นบารมี “บารมี ก็คือธรรมะ หรือคุณธรรมที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เพื่อจะบรรลุจุดหมายที่สูงส่ง”

จะเห็นว่าเป็นเรื่องสูงทั้งนั้น การปฏิบัติและคุณธรรมที่ปฏิบัตินั้น ก็บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด และบำเพ็ญไปก็มีจุดหมายที่จะบรรลุถึงสิ่งที่ตั้งามสูงสุด เช่นเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้า

ยกตัวอย่างพระพุทธเจ้าของเราเนี่ย แต่ก่อนก็เป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งได้บำเพ็ญธรรมะต่างๆ ธรรมะที่พระองค์บำเพ็ญนั้นมีจุดหมายสูงยิ่งว่าจะจะเป็นพระพุทธเจ้า ก็เลยบำเพ็ญอย่างยิ่งยวดเหนือกว่าที่คนธรรมดาจะทำได้ จึงเรียกว่าเป็น “บารมี”

บารมีทำได้หลายอย่าง และมีหลายขั้น

ธรรมะต่าง ๆ ที่สามารถจะบำเพ็ญให้เป็นบารมีได้ก็มีมาก
อย่างพระพุทธเจ้าของเราเนี่ย ต้องบำเพ็ญคุณธรรมสำคัญที่เป็น
หลักถึง 10 ประการ ขอยกเอาแต่ชื่อธรรมนั้นๆ พอให้เห็นว่า
พระพุทธเจ้าของเราบำเพ็ญบารมีอะไรบ้าง ดังนี้

ทาน การให้ ในที่นี้เน้นการให้ด้วยน้ำใจเสียสละอย่าง
ยิ่ง

ศีล การรักษากายวาจาให้อยู่ในวินัยและวัตรปฏิบัติที่
สูงขึ้นไป

เนกขัมมะ การสลัดความสุขส่วนตัว การเสียสละเรื่อง
ทางโลกทั่วไป เช่นที่ปรากฏเป็นการออกบวช

ปัญญา ความรู้เข้าใจสังขาร หยั่งเห็นสัจธรรม

วิริยะ ความเพียร

ขันติ ความอดทน

สัจจะ ความจริง จริงใจ จริงวาจา จริงกาย (ทำ
จริง)

อธิษฐาน ความตั้งใจมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว

เมตตา ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ สัตว์ร่วมโลก
ทั้งหลาย

อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางได้ ความดำรงอยู่ในธรรม
ไม่หวั่นไหวเอนเอียง

นี่คือคุณธรรมต่างๆ ที่ว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงบำเพ็ญอย่าง
ยิ่งยวด

แม้บาร์มีนี่เอง ก็ยังแบ่งเป็นชั้นๆ ที่จริงเป็นบาร์มีก็
ยิ่งยวดอยู่แล้ว แต่ยิ่งยวดก็ยังแบ่งเป็นยิ่งยวดชั้นธรรมดา
ยิ่งยวดชั้นสูงขึ้นไป และยิ่งยวดชั้นสูงสุด

ยิ่งยวดชั้นธรรมดา เรียกว่าบาร์มีเฉยๆ ถ้ายิ่งยวดสูงขึ้น
ไปอีก ชั้นจวนสูงสุด เรียกว่าอุปบาร์มี และบำเพ็ญยิ่งยวดชั้น
สูงสุดทีเดียว เรียกว่าปรมัตถบาร์มี

ยกตัวอย่างง่ายๆ เช่นจะบำเพ็ญทาน พระพุทธเจ้าเมื่อ
ยังเป็นพระโพธิสัตว์ก็บำเพ็ญเอาจริงเอาจังมาก ทำอย่าง
สม่ำเสมอ ถ้าทำในขั้นต้น เป็นบาร์มีธรรมดา ก็คือสละ
ทรัพย์สินสิ่งของมากมายช่วยเหลือมนุษย์ทั้งหลาย เห็นคนยากจน
คนตกยากลำบากมีความทุกข์อะไรต่างๆ ก็พยายามช่วยเหลือ
ขั้นนี้เรียกว่าทานบาร์มี

ถ้าเสียสละชั้นสูงขึ้นไป บางคราวมีเหตุจำเป็นต้องถึงกับ
เสียสละอวัยวะของตน ก็สละให้ได้ การเสียสละขั้นนี้ เรียกว่าอุป
บาร์มี

ในบางครั้ง เช่นว่าจะรักษาศรัทธะ รักษาความถูกต้องดี
งาม รักษาศีลธรรมไว้ ต้องเสียสละอย่างสูงสุด ถึงกับเสียสละ
ชีวิตก็ต้องทำ อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงเคยเสียสละชีวิต ในตอนที่
เป็นพระโพธิสัตว์ ทานที่บำเพ็ญถึงขั้นนี้ เรียกว่าปรมัตถบาร์มี
เป็นบาร์มีชั้นสูงสุดในด้านทาน

คุณธรรมอื่นๆ ก็เหมือนกัน ก็แบ่งเช่นนี้ คือ ชั้นยิ่งยวด

ธรรมดาเป็นบารมี ขั้นสูงเป็นอุปบารมี และขั้นสูงสุด เป็น
ปรมัตถบารมี

ทำความดีขนาดไหน จึงจะได้เป็นบารมี

เราชาวพุทธหรือผู้ศึกษาธรรมทั้งหลายนี้ ถ้าต้องการ
ปฏิบัติธรรมให้เป็นบารมี ก็ต้องตั้งใจจริงจัง โดยมีจุดหมายสูงสุด

มีจุดหมายสูงสุดคืออะไร ก็เช่นตั้งเป้าหมายจะเป็น
พระพุทธเจ้า หรือแม้แต่ตั้งเป้าหมายว่าจะเป็นพระมหาสาวก จะ
บรรลุนิพพาน เป็นพระอรหันต์ผู้หมดกิเลส คือมีเป้าหมาย ไม่ใช่
บำเพ็ญอย่างเลื่อนลอย นี่เป็นประการที่หนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะของ
บารมี คือมีจุดหมาย ไม่ใช่ทำอย่างเลื่อนลอย

ประการที่ 2 ทำอย่างจริงจังสม่ำเสมอ ไม่ใช่ทำๆ
หยุดๆ ต้องเอาจริงเอาจัง อย่างพระพุทธโพธิสัตว์ในชาติหนึ่งๆ
ก็จะมีบารมีที่เป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งว่าจะบำเพ็ญคุณความดีข้อนี้
แล้วก็ทำอย่างจริงจัง เช่น ในพระชาติได้อ้อสัจจะคือความจริง
ก็ตั้งมั่นอยู่ในความจริงมั่นคง ชื่อสัตย์สม่ำเสมอตลอดไป ไม่ยอม
ทำให้คลาดเคลื่อนจากความจริง ถ้าทำได้อย่างนี้ก็อยู่ในระดับ
บารมี

ประการต่อไป ลักษณะของบารมี คือมีการสะสม เพิ่มพูน
มากขึ้นๆ เรื่อยๆ จนกระทั่งมีลักษณะหนึ่งคือ เกิดความเคยชิน
คนที่บำเพ็ญคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นประจำสม่ำเสมอและ
สั่งสมมามาก จะมีความเคยชินในการประพฤติปฏิบัติสิ่งนั้น

จนกระทั่งกลายเป็นการแสดงออกอย่างอัตโนมัติเป็นไปเอง

เหมือนคนที่บำเพ็ญเมตตา มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นอยู่เสมอ ตั้งใจที่จะช่วยเหลือคนทั้งหลาย ก็จะมีอาการแสดงออกเป็นความเอื้อเฟื้อเพื่อก่อกุศลพร้อมที่จะช่วยเหลือด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส เมื่อทำเป็นประจำสม่ำเสมอเอาจริงเอาจัง ต่อมา ก็จะเป็นนิสัยประจำตัว มีการแสดงออกเป็นอัตโนมัติ โดยไม่ต้องตั้งใจ

คนอ่อนแอ ไปไม่ถึงบาร์มี

แม้แต่คุณธรรมที่ประพฤติปฏิบัติกันโดยทั่วไปนี้ ก็ต้องระลึกไว้ว่า ไม่ใช่ทำนิดๆ หน่อยๆ ก็จะได้ผล บางคนพอปฏิบัติธรรมสักอย่างไปนิดหน่อย ก็นึกแต่จะเอาผล ชอบเรียกร้องว่าทำไมจึงยังไม่ให้ผล บางทีก็เกิดความท้อใจ แต่ที่แท้ตัวเองมิได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง

ยกตัวอย่างเช่นคนบางคน ตั้งร้านค้าขึ้นมาร้านหนึ่ง ทำการค้าขายโดยสุจริต แต่ไม่ค่อยได้กำไร เกิดความรู้สึกว่าเมื่อค้าขายตรงไปตรงมาไม่ค่อยได้ผล ก็ชักจะท้อใจ

แต่ถ้าเขามีความมั่นคงในงานซื้อสัตย์สุจริตนั้น ทำไปทำมาจนกระทั่งในที่สุดคนรู้แพร่หลายกระจายกว้างขวางถึงระดับหนึ่ง คนทั่วไปก็เกิดมีความเชื่อถือ พอถึงหรือพูดถึงคนนี้หรือร้านนี้แล้ว เขาก็รู้จักทั่วไปเข้าใจกันทั่วว่า เจ้านี่ละตรงไปตรงมา ซื้อสัตย์สุจริต จนกระทั่งถ้าเข้าร้านนี้แล้วไม่ต้องต่อราคาเลย อย่างนี้ก็

เรียกว่าพอจะอยู่ในระดับเป็นบารมีได้ คือทำอย่างจริงจังและเป็นประจำสม่ำเสมอ มีความคงเส้นคงวา จนทำให้เกิดความเชื่อถือ
 พุดง่าย ๆ ว่า บุคคลบางคนบำเพ็ญคุณธรรมบางอย่างเป็นประจำ จนกระทั่งคุณธรรมนั้นปรากฏออกมาในกิริยาอาการลักษณะทั่วไป คนไหนเห็นแล้วก็รู้จักคนนั้นในลักษณะของคุณธรรมข้อนั้นไปเลย นี่เรียกว่าเป็นการบำเพ็ญในระดับที่เรียกว่าเป็นบารมี

นึกถึงพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่าง จะได้ไม่ท้อใจ

ฉะนั้น ขอให้เรานึกถึงพระพุทธเจ้า จะได้ไม่ท้อใจ เพราะถ้าเราไม่มีตัวอย่าง เราก็จะท้อใจว่า ได้บำเพ็ญธรรมะข้อนี้ไปแล้วก็ยังไม่เห็นผลอะไร เลยท้อใจคิดว่าจะเลิก อย่าทำดีกว่า คนอื่นเขาไม่เห็นต้องลำบากอย่างนี้ บางคนทำไม่ติดกลับได้ผล ก็ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติก้าวหน้าไปได้

แต่ถ้านึกถึงพระพุทธเจ้าและมองไปตามพระประวัติของพระองค์ ได้คิดว่าบางครั้งพระองค์ทำความดีแล้วต้องประสบความทุกข์ ถูกคนอื่นข่มเหงรังแกเดือดร้อนมากมาย แต่พระองค์ก็ไม่เคยยอมท้อถอยเลย ประวัติของพระพุทธเจ้าครั้งเป็นพระโพธิสัตว์เป็นแบบนี้มาก แต่พระองค์ก็ยืนหยัดในความดีนั้น จนประสบความสำเร็จจากการทำความดีของตนเอง แต่ต้องอาศัยกาลเวลายาวนาน และมีความมั่นคง มีความอดทนเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้น คุณธรรมที่บำเพ็ญในระดับบารมีจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

การที่เรายึดเอาพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง เป็นที่ระลึก ก็
เพราะจะได้เป็นเครื่องส่งเสริมกำลังใจของตนเองด้วย

อย่างเรามีพระพุทธรูปไว้นี้ นอกจากระลึกถึงพระ
พุทธคุณที่สวดกันว่า

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวิทาเมมิ

หรือ สวดบทยาวเป็นพุทธคุณ ๙ ประการว่า

อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ เปฯ แล้ว

ซึ่งเรามักระลึกถึงพระคุณทุกๆ ไป แบบนึกกว้างๆ ลางๆ
แต่บางทีเราก็มองไม่ได้แยกแยะให้ลึกซึ้งในแต่ละด้าน ความจริงนั้น
ถ้าเราแยกออกไปให้ละเอียด เราจะเห็นพระคุณแต่ละข้อ ๆ ว่า
พระองค์ได้ฝึกพระองค์มาอย่างไร พัฒนาตนเองมาอย่างไร ได้
บำเพ็ญคุณธรรมมาลำบากลำบนเสียสละแค่ไหน ประสพความ
ยากลำบากแค่ไหน ถ้าเราได้เห็นปฏิปทาของพระองค์อย่างนั้นแล้ว
จะได้มาเป็นเครื่องเตือนใจให้เรามีความเข้มแข็งอดทนในความดี

แม้แต่ในชาติปัจจุบันเราก็ยังเห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงมี
ความเสียสละเป็นอย่างยิ่ง การที่จะได้ตรัสรู้ไม่ใช่ง่าย ๆ ต้อง
เสียสละชีวิตที่มีความสุขสำราญในรั้วในวัง สละทรัพย์สมบัติทุกสิ่ง
ทุกอย่างออกไปอยู่ป่า และตอนที่ไปอยู่ในป่าพระองค์ต้องลำบาก
ทุกซ่ยากขนาดไหน อด ๆ อยาก ๆ ถูกคนที่เขามาล้อมมาเลียน มา
ทำอะไรต่างๆ โดยที่พระองค์ไม่ถือสา ต้องผจญกับความ
หวาดกลัวต่างๆ แล้วก็จาริกไปศึกษาเล่าเรียนในสำนักต่างๆ
ปฏิบัติทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ จนในที่สุดประสบความสำเร็จด้วย

ความเพียรของพระองค์ อย่างพุทธภาษิตที่ว่า

วิริเยน ทุกขมจเจติ

คนล่วงทุกข์ได้ด้วยความเพียร

หมายความว่า จะประสบความสำเร็จพ้นจากความทุกข์ ได้ก็ด้วยความเพียร อันนี้เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

ถ้าเราได้ศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้าในแง่ด้านต่าง ๆ ได้ เห็นตัวอย่างการทำความดีของพระองค์แล้ว ก็จะมาเป็นเรื่อง เตือนใจ และเป็นแบบอย่างแก่เราทั้งหลาย ทำให้เรามีความ เข้มแข็งอดทน มีกำลังใจในการทำดี ไม่ท้อถอย ไม่ หวันระย่อต่ออุปสรรคและความทุกข์ยากต่าง ๆ

ระลึกถึงการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้า

แล้วน้อมบารมีเข้ามาสู่ตัวของเรา

นอกจากนั้น ในเวลาที่บำเพ็ญคุณธรรมความดีเหล่านั้น แม้จะมีความทุกข์ความลำบากในภายนอก แต่จิตใจมีความสุข คือ มีความสุขในการทำดี มีความปลื้มใจอยู่เสมอ นี่ก็เป็นคติอย่างหนึ่งที่เราควรจะได้จากการบำเพ็ญคุณธรรมชั้น ยิ่งยวดที่เรียกว่าบารมี

ในแง่หนึ่งก็คือ การมองบารมีจากตัวอย่างการปฏิบัติของ พระพุทธเจ้า แล้วโยงมาสู่การที่จะสร้างให้เป็นบารมีของตัวเอง

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ใดที่ต้องการจะปฏิบัติธรรม ในขั้น
 ที่ว่าให้เป็นพิเศษขึ้นไป โดยมานึกว่า เราจะไม่หยุดอยู่เพียงการ
 ปฏิบัติคุณธรรมขั้นพื้นฐาน หรือเพียงเป็นบันไดขั้นต่อไป
 เท่านั้น แต่เราจะบำเพ็ญคุณธรรมในระดับที่เรียกว่าเป็นบารมี
 คือการบำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เพื่อบรรลุจุดหมายที่สูงส่ง ก็จะเป็น
 การประพาสปฏิบัติธรรมอีกระดับหนึ่ง ซึ่งจะนำผลดีมาให้ใน
 ระยะยาว นำไปสู่คุณประโยชน์อย่างกว้างขวางและสูงส่งแก่โลก

ที่ได้กล่าวมาในวันนี้ เป็นการพูดถึงการปฏิบัติธรรมอีก
 แบบหนึ่ง ในชุดที่เรียกว่าบารมี ซึ่งมีความหมายดังที่ได้กล่าวมา
 การที่พูดนี้ก็เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญาของญาติโยม ให้
 เข้าใจเรื่องการปฏิบัติธรรมที่เรียกว่าบารมี นับว่าเป็นขั้นที่ 1
 คือพูดพอเป็นความรู้ความเข้าใจ และถ้าจะให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป ก็
 คือท่านผู้ใดเห็นว่าเราน่าจะทำในขั้นนั้นบ้าง ก็นำมาประพาส
 ปฏิบัติตามอย่างจริงจัง บารมีก็จะเกิดขึ้นในตัวของเรา

บารมีแบบไทย เลี้ยงภัย ต้องระวัง

ในภาษาไทยนั้น เรานำคำว่าบารมีมาใช้กันผิดมากถุกน้อย
 โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน เดียวนี้คำว่าบารมีมีความหมายเพี้ยนไป
 เราเห็นว่าคนไหนมีอิทธิพล มีเงินมีอำนาจ ยิ่งใหญ่ ก็เรียกว่าเขามี
 บารมี เวลาพูดว่าคนนี้มีบารมีมาก ก็หมายความว่าเขามีพวกพ้อง
 บริวารมาก หรือมีอิทธิพลมาก สามารถจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ได้
 เรียกว่าเป็นบารมี ความหมายที่เพี้ยนไปนี้คือไปมองที่ผล เอาผล

ที่เกิดขึ้น แต่ของพระท่านมองที่เหตุ คือ การทำเหตุ “การทำความดีที่เป็นตัวเหตุ เรียกว่าเป็นบารมี”

แต่คนไทยเรามามองที่ผล ว่าคนที่มีกำลังมีอิทธิพลอย่างนั้นแล้วเรียกว่าเป็นบารมี ก็เลยเป็นความหมายที่เคลื่อนคลาดไป ถ้าจะปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา จะต้องไปเน้นที่ตัวการประพฤติดิปฏิบัติ หรือตัวคุณธรรมที่จะบำเพ็ญนั้น แล้วทำ “เหตุ” สำเร็จแล้ว ก็จะเกิดเป็น “ผล” ขึ้นเอง และเป็นผลที่ดีงาม เป็นคุณแท้จริง ไม่ใช่อิทธิพลที่ส่งผลร้ายคุกคามข่มขี่คนอื่น

ถ้าเราตั้งใจทำความดีอย่างจริงจัง ก็จะเกิดเป็นบารมีขึ้นมาอย่างที่ว่า คนที่ทำความดีจนกระทั่งเห็นกันชัดๆ คนรู้จักกันทั่วไป เป็นที่เชื่อถือในเรื่องนั้นๆ ได้รับความเคารพนับถือในระดับนั้นๆ ก็เพราะเขาได้สั่งสมบารมีมามาก เราก็เลยเรียกสั้นๆ ว่า เขามีบารมีมาก ก็คือเขามีคุณธรรมความดีที่ได้สั่งสมมาากนั่นเอง

เราจะต้องพยายามทำความเข้าใจในเรื่องบารมีให้ถูกต้อง พยายามตรวจสอบกันอยู่เสมอ ในภาษาไทยนี้คำศัพท์ต่างๆ ทางธรรมะที่นำมาใช้นั้น ความหมายคลาดเคลื่อนไปไกลก็มีมากมาย ศัพท์ประเภทนี้คนนำมาใช้ต่อๆ ตามๆ กัน แล้วความหมายก็เลื่อนไป

คำศัพท์ธรรมในภาษาไทย

ต้องสะสมความเข้าใจกันให้ดี

ตัวอย่างง่ายๆ คำหนึ่ง คือ “สังเวช” คำว่าสังเวชนี้ ภาษาไทยนำมาใช้กลายเป็นเสียเลย คือมักมาเข้าใจกันไปว่า สลดหดหู่ใจ ถ้าสังเวชอย่างนี้ก็เป็นกิเลส เป็นนิรโณ ให้ใจไม่เข้มแข็ง ไม่มีกำลังใจที่จะปฏิบัติธรรม

ขอให้ระลึกว่า ในการปฏิบัติธรรม ต้องมีจิตใจเข้มแข็ง มีกำลังใจแก่กล้า ถ้าไปหดหู่ท้อถอยก็ไม่ใช่ธรรมะ เพราะฉะนั้น ก็ไม่เป็นกุศล

สังเวชนี้ คำเดิมหมายถึง “เราใจให้ได้สำนึก” หรือเราใจให้ได้คิด คือ ให้ลูกใจได้คิดถึงคุณความดีว่า เราย่อมวัฏประมาท เราต้องเร่งชวนชวาททำความดีนะ ถ้าเห็นเหตุการณ์อะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุการณ์นั้นเราใจเราให้เกิดความคิด ให้หยุดยั้งความชั่วร้ายเหลวไหล และหันมาสู่ความถูกต้องดีงาม หรือว่าเรากำลังมีความมัวเมา ลุ่มหลงอะไรอยู่ เหตุการณ์นั้นสิ่งนั้นกระตุกหรือกระตุ้นใจ ทำให้เราหยุดชะงักแล้วหันมาคิดในทางที่ดี เกิดกำลังใจที่จะหันมาสร้างสรรค์ความดี ความรู้สึกอย่างนั้น เรียกว่าเกิดความสังเวช

เพราะฉะนั้น เรื่องศัพท์ธรรมะในภาษาไทยนี้จะต้องมีการตรวจสอบกันหลายคำ ที่พูดมานี้เป็นเพียงตัวอย่าง วันนี้เอาตามุ่งไปพูดคำว่าบารมีก็พอสมควรแก่เวลา

ที่พูดนี้ก็เป็นการเริ่มต้น ถ้าหากจะมีการสนทนาธรรมกัน บางทีโยมอาจจะมึนงงสงสัยอะไร แม้แต่ในเรื่องศัพท์แสงต่างๆ ก็นำมาเสนอต่อไปได้

ตอนนี้ อาตมาก็ขออนุโมทนาคุณโยมมัสใจ พร้อมทั้งญาติมิตร ลูกศิษย์ ท่านที่เคารพนับถือ ที่ได้ทำบุญถวายภัตตาหารในวันนี้ และได้บำเพ็ญธรรมทาน ด้วยการสร้างหนังสือธรรมะในพระพุทธศาสนาแจกจ่ายกันไป เพื่อให้เกิดความรู้ เกิดแสงสว่าง แห่งปัญญาให้ก้าวหน้าในธรรมต่อไป

ขอให้พลังกุศลนี้ ประกอบเข้ากับอานุภาพของคุณพระรัตนตรัย จงเป็นปัจจัยอภิบาลรักษาทุกท่านให้มีความร่มเย็นเป็นสุข เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย มีกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา ในการที่จะดำเนินชีวิต และทำกิจหน้าที่การงาน ให้ประสบความสำเร็จ และจงอภังการในพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดกาลนาน เทอญ